

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาปรากฏการณ์หลักสูตรแฝงในบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา เป็นการวิจัยเพื่อขยายขอบเขตองค์ความรู้ของหลักสูตรแฝงให้แพร่หลาย ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ได้รับรู้และตระหนักถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากหลักสูตรแฝง เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่มีการควบคุมกำกับหลักสูตรแฝงเพื่อเสริมสร้างคุณภาพการเรียนรู้ในชั้นเรียนระดับประถมศึกษาของนักเรียนต่อไป ซึ่งในบทนี้จะนำเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย
2. สรุปผลการวิจัย
3. อภิปรายผลการวิจัย
4. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์และความน่าจะเป็นของการเกิดปรากฏการณ์ในบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาความคาดหวังของครูและการรับรู้ของนักเรียนตามความคาดหวังของครูจากปรากฏการณ์ในบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา
3. เพื่อศึกษาหลักสูตรแฝงที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ในบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความน่าจะเป็นของการเกิดปรากฏการณ์ในบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความน่าจะเป็นของการเกิดปรากฏการณ์ที่ครูให้ความสำคัญและมีค่าร้อยละสูงสุดในแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้าน กิจกรรมการเรียนการสอน คือ การบอกขั้นตอนกิจกรรมการเรียนรู้กับการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม

(86%) 2) ด้านการวัดและประเมินผล คือ การให้ทำการบ้าน (95%) 3) ด้านสิ่งแวดล้อม สื่อ ทรัพยากร เพื่อการเรียนรู้ คือ การใช้สื่อที่หลากหลายกับการสอนใช้สื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (83%) 4) ด้านแบบแผนการปฏิบัติ คือ การเข้าสอนตรงเวลา (92%) 5) ด้านภาษาสัญลักษณ์ คือ ยิ้มแย้มแจ่มใส (90%)

2. ผลการศึกษาความถี่ของการจัดอันดับความคาดหวังของครูและการรับรู้ของนักเรียน ตามความคาดหวังของครูจากปรากฏการณ์ ในบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับ ประถมศึกษา จำแนกเป็นรายด้าน พบว่า

ความคาดหวังของครู ที่มีค่าร้อยละสูงสุดในแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน คือ การทดสอบก่อนเรียนเพื่อประเมินความรู้พื้นฐานของนักเรียน (65.91%) 2) ด้านการวัดและประเมินผล คือ การประเมินมีมาตรฐานจากการกำหนดเกณฑ์ ประเมิน (75.00%) 3) ด้านสิ่งแวดล้อม สื่อ ทรัพยากร เพื่อการเรียนรู้ คือ การตกแต่งห้อง สวยงามเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียน (65.91%) 4) ด้านแบบแผนการปฏิบัติ คือ การ ให้คนมาก่อนนั่งอยู่ด้านหน้าเพื่อความเป็นระเบียบ (65.91%) 5) ด้านภาษาสัญลักษณ์ คือ คำพูด ชมเชยเพื่อเป็นการเสริมแรงให้กับนักเรียน (72.73%)

การรับรู้ของนักเรียนตามความคาดหวังของครู ที่มีค่าร้อยละสูงสุดในแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ การรู้ลำดับขั้นตอนกิจกรรมเป็นการรับรู้จาก การบอกขั้นตอนกิจกรรมการเรียนรู้อของครู (59.09%) 2) ด้านการวัดและประเมินผล คือ นักเรียนรับรู้คำตอบที่ถูกต้องเป็นการรับรู้จากการเฉลยคำตอบ (57.58%) 3) ด้านสิ่งแวดล้อม สื่อ ทรัพยากร เพื่อการเรียนรู้ คือ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นการรับรู้จากการจัดเก็บวัสดุ อุปกรณ์อย่างเป็นระเบียบ (54.55%) 4) ด้านแบบแผนการปฏิบัติ คือ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีเป็น การรับรู้จากการแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อย (55.30%) 5) ด้านภาษาสัญลักษณ์ คือ กระตุ้นให้ นักเรียนมีความพยายามมากขึ้นเป็นการรับรู้จากคำพูดที่เป็นความคาดหวังกับการยกนิ้วโป้ง (50.76%)

3. ผลการศึกษาปรากฏการณ์หลักสูตรแฝงทางบวกและทางลบโดยวิเคราะห์จากการ รับรู้ของนักเรียนจากปรากฏการณ์ต่างๆ ในบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับ ประถมศึกษา ที่ไม่ตรงตามความคาดหวังของครูในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ที่มี ความถี่ของการจัดอันดับหลักสูตรแฝง คิดเป็นร้อยละสูงสุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

3.1 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรแฝงทางบวก คือ นักเรียนรับรู้ว่าการทำงานทุกอย่างควรมีระเบียบแบบแผนปฏิบัติเป็นการรับรู้จากการบอกขั้นตอนกิจกรรมการเรียนรู้อื่น (20.45%) หลักสูตรแฝงทางลบ คือ เครียดเพราะต้องคิดทำด้วยตนเองเป็นการรับรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมรายบุคคล (14.39%)

3.2 ด้านการวัดและประเมินผล หลักสูตรแฝงทางบวก คือ ต้องเข้าเรียนและตั้งใจเรียนจึงจะทำข้อสอบได้เป็นการรับรู้จากทดสอบทุกครั้งหลังสอน (19.70%) หลักสูตรแฝงทางลบ คือ สามารถเดาได้เพราะมีคำตอบให้เลือกเป็นการรับรู้จากการใช้ข้อสอบแบบปรนัย (12.12%)

3.3 ด้านสิ่งแวดล้อม สื่อ ทรัพยากร เพื่อการเรียนรู้ หลักสูตรแฝงทางบวก คือ อยากเรียนรู้เก่ง และรู้เท่าทันเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นการรับรู้จากการสอนใช้สื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (11.36%) หลักสูตรแฝงทางลบ คือ เครื่องปรับอากาศ/พัดลมมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันเป็นการรับรู้จากการติดตั้งเครื่องปรับอากาศ/พัดลมในห้อง (15.15%)

3.4 ด้านแบบแผนการปฏิบัติ หลักสูตรแฝงทางบวก คือ ต้องเข้าเรียนให้ตรงเวลาเป็นการรับรู้จากการขานชื่อก่อนสอนทุกครั้ง (17.42%) หลักสูตรแฝงทางลบ คือ รู้สึกอึดอัด หวาดระแวงเป็นการรับรู้จากการเคาะ/ทูปโต๊ะเสียงดัง (21.21%)

3.5 ด้านภาษาสัญลักษณ์ หลักสูตรแฝงทางบวก คือ รู้สึกเคารพและศรัทธาในตัวครูเป็นการรับรู้จากการใช้คำแทนตัวว่าครูกับรู้สึกมั่นใจและกล้าแสดงออกมากขึ้นเป็นการรับรู้จากการพยักหน้า (12.12%) หลักสูตรแฝงทางลบ คือ ไม่อยากถามครูเพราะไม่มั่นใจในคำตอบเป็นการรับรู้จากพูดผิด คำพูดออกตัวเชิงไม่มั่นใจกับรู้สึกไม่ปลอดภัย หวาดระแวงเป็นการรับรู้จากการจับ และ สัมผัสกายนักเรียน (13.64%)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาปรากฏการณ์และความน่าจะเป็นของการเกิดปรากฏการณ์ในบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา มีเครื่องมือที่ใช้การวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้ แบบสังเกตการสอน แบบสอบถามสำหรับครูและแบบสอบถามสำหรับนักเรียน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาปรากฏการณ์และความน่าจะเป็นของการเกิดปรากฏการณ์ จากการที่ครูเลือกตอบในช่องทุกครั้งและบ่อยครั้ง พบว่าปรากฏการณ์ที่ครูให้ความสำคัญมากที่สุด จากกระบวนการเรียนการสอนที่แยกเป็นรายด้าน คือ การบอกขั้นตอนกิจกรรมการเรียนรู้อื่นซึ่งครูคิดเห็นว่าเป็นวิธีการสอนปกติที่ครูปฏิบัติอยู่เป็น

ประจำ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สามารถตีความหมายได้ว่าเป็นสิ่งที่ครูจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การให้นักเรียนทำการบ้านก็เป็นสิ่งที่จะช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะของผู้เรียน การใช้สื่อที่หลากหลายกับการสอนใช้สื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์อาจเป็นเพราะทุกวันนี้ครูตระหนักมากขึ้นในการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มความสนใจหรือให้นักเรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น ส่วนการเข้าสอนตรงเวลาก็คือคุณลักษณะที่ดีของความเป็นครูในเรื่องของการตรงต่อเวลาเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี และการยิ้มแย้มแจ่มใส ซึ่ง ครูอาจจะเห็นว่าตัวครูเองเป็นผู้สร้างบรรยากาศที่สำคัญที่สุดในชั้นเรียน ซึ่งสามารถสรุปพฤติกรรมแบบแผนการปฏิบัติที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ครูอาจมองว่ามันคือสิ่งที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับซูชาดิ รัทวงศ์ (2540 : 185-189) ที่ทำวิจัย เรื่อง การศึกษาคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของครูประถมศึกษาตามการรับรู้ของครูและผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก พบว่า คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของครูประถมศึกษาที่ควรตระหนักในบทบาทหน้าที่ของครูมีดังนี้ 1) ความรอบรู้ สอนดี 2) ด้านคุณธรรมจรรยาบรรณ และ 3) ด้านความมุ่งมั่นพัฒนา

2. ผลการศึกษาคความคาดหวังของครูและการรับรู้ของนักเรียนตามความคาดหวังของครูจากปรากฏการณ์ในบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ครู แบบสัมภาษณ์นักเรียน แบบสอบถามสำหรับครูและแบบสอบถามสำหรับนักเรียน พบว่า ความคาดหวังของครูที่มีค่าร้อยละสูงสุดในแต่ละด้านดังนี้ 1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ การทดสอบก่อนเรียนเพื่อประเมินความรู้พื้นฐานของนักเรียนเพื่อที่ครูจะวางแผนการจัดการเรียนการสอนในการที่จะเพิ่มหรืออธิบายในส่วนที่นักเรียนอาจจะยังไม่รู้และเข้าใจ 2) ด้านการวัดและประเมินผล คือ การประเมินมีมาตรฐานจากการที่ครูกำหนดเกณฑ์ประเมินไว้อย่างชัดเจนเพื่อจะเป็นแรงจูงใจของนักเรียนในการตั้งใจเรียนเพื่อจะทำข้อสอบให้ได้คะแนนสูง ๆ ตามเกณฑ์ที่ครูตั้งไว้ 3) ด้านสิ่งแวดล้อม สื่อ ทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ คือ การตกแต่งห้องสวยงามนั้นครูก็มองว่าเป็นการเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดขึ้นในชั้นเรียน 4) ด้านแบบแผนการปฏิบัติ คือ การให้คนมาก่อนนั่งอยู่ด้านหน้าเพื่อความ เป็นระเบียบนั้นครูอาจเห็นว่าเป็นการสร้างควมมีระเบียบให้เกิดขึ้นกับตัวนักเรียน 5) ด้านภาษาสัญลักษณ์ คือ คำพูดชมเชยเพื่อเป็นการเสริมแรงทางบวกให้กับนักเรียนซึ่งในการแสดงพฤติกรรมที่เป็นสิ่งเสริมแรงให้แก่เด็กนักเรียนพึงพอใจ มีผลทำให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมคงที่หรือเพิ่มมากขึ้น ส่วนการรับรู้ของนักเรียนตามความคาดหวังของครู ที่มีค่าร้อยละสูงสุดในแต่

ละด้านดังนี้ 1) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน คือ การรู้ลำดับขั้นตอนกิจกรรมนักเรียนรับรู้จากการบอกขั้นตอนกิจกรรมการเรียนรู้อีกของครู 2) ด้านการวัดและประเมินผล คือ นักเรียนรับรู้คำตอบที่ถูกต้องซึ่งรู้จากการเฉลยคำตอบของครู 3) ด้านสื่อ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร เพื่อการเรียนรู้อีก คือ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยนักเรียนรับรู้จากการจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์อย่างเป็นระเบียบ 4) ด้านแบบแผนปฏิบัติ คือ แบบอย่างที่ดีซึ่งนักเรียนรับรู้จากการแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อยของครูกับความเป็นระเบียบที่รับรู้จากการที่ครูให้คนมาก่อนนั่งอยู่ด้านหน้า และ 5) ด้านภาษา สัญลักษณ์ คือ กระตุ้นให้นักเรียนมีความพยายามมากขึ้นซึ่งนักเรียนรับรู้ได้จากคำพูดที่เป็นความคาดหวังของครูกับการให้กำลังใจกับนักเรียนจากการที่ครูยกนิ้วโป้งซึ่งเป็นการเสริมแรงทางบวก ซึ่งก็สอดคล้องกับทวิ สุกแก้ว (2548 : 73-106) ที่ทำวิจัยเรื่อง พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมและวินัยให้แก่เด็กนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสัทธิศึกษาสัทธิศึกษา ซึ่งในการศึกษาพฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมและวินัยให้แก่เด็กนักเรียนทั้ง 4 ประการ คือ การแสดงตนเป็นแบบอย่างแก่เด็กนักเรียน การจัดโอกาสในการฝึกพฤติกรรมให้แก่เด็กนักเรียน การติดตามการปฏิบัติของนักเรียน และการเสริมแรงแก่เด็กนักเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างแก่เด็กนักเรียนมากที่สุด

3. ผลการศึกษาหลักสูตรแฝงที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ในบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามสำหรับนักเรียน พบว่า หลักสูตรแฝงที่เกิดขึ้นมีทั้งด้านบวกและด้านลบที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนการสอนทั้ง 5 ด้าน ซึ่งหลักสูตรแฝงด้านบวกคือสิ่งที่เป็นผลดีต่อเด็กนักเรียนหรือทำให้เด็กนักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้นซึ่งครูควรส่งเสริมให้เกิดขึ้น มีดังนี้ 1) นักเรียนรับรู้ว่าการทำงานทุกอย่างควรมีระเบียบแบบแผนปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวทางให้ยึดถือร่วมกัน หรือมีกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติอย่างเหมาะสมในการทำงานทุกอย่าง 2) ต้องเข้าเรียนและตั้งใจเรียนจึงจะทำข้อสอบถือว่าเป็นการตั้งใจเป้าหมายต้องทำข้อสอบได้ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้สนใจเรียนเพิ่มขึ้นเพื่อที่จะเรียนรู้เข้าใจและสามารถทำข้อสอบได้ 3) อยากเรียนรู้ เก่ง และรู้เท่าทันเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในปัจจุบันนี้เทคโนโลยีเข้ามาในชีวิตประจำวันของเด็กนักเรียนมากขึ้น ซึ่งเป็นสื่อการเรียนรู้อีกอย่างหนึ่งที่เด็กนักเรียนสนใจและสามารถค้นคว้าหาความรู้ได้อย่างง่ายดาย 4) ต้องเข้าเรียนให้ตรงเวลาถือเป็นการฝึกคุณลักษณะที่ดีให้เกิดขึ้นในตัวเด็กนักเรียน 5) รู้สึกเคารพและศรัทธาในตัวครูเมื่อเด็กนักเรียนได้รับรู้ในการทำหน้าที่ด้วยความรักและความเมตตาศรัทธา โดยให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียน และหลักสูตรแฝงด้านลบคือสิ่งที่เกิดกับเด็กนักเรียนแล้วไม่เป็นผลดีต่อเด็กนักเรียน ซึ่งอาจทำให้เกิด

อุปสรรคในการเรียนรู้ของนักเรียน อาจทำให้นักเรียนมีผลการเรียนที่ตกต่ำลง ซึ่งเกิดขึ้นจากการรับรู้ของนักเรียนในกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยที่ครูไม่รู้ตัวหรือไม่เจตนา มีดังนี้ 1) เครียดเพราะต้องคิดทำด้วยตนเองซึ่งความเครียดเป็นภาวะของอารมณ์หรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อนักเรียนต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ และทำให้อารมณ์เสีย วิตกกังวล วิตกกังวล อาจจะทำให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ไม่ดีในวิชานั้นเลย 2) สามารถทำได้เพราะมีคำตอบให้เลือกเป็นรับรู้แบบผิดๆ ในการทำข้อสอบแบบปรนัยซึ่งถ้าข้อสอบไม่มีผู้สอบที่ไม่มี ความรู้ก็อาจทำข้อสอบ ได้ถูกต้อง 3) นักเรียนรับรู้ว่าเป็นเรื่องปรับอากาศ/พัดลมมีความจำเป็น อย่างยิ่งในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นค่านิยมที่ผิดในการยึดถือวัตถุนิยมมาเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียน การสอนในยุคนี้ 4) รู้สึกอึดอัด หวาดระแวงซึ่งเกิดขึ้นจากพฤติกรรมความรุนแรงของครู ซึ่งครู อาจเกิดความเครียดอาจจะบอกรวมกับเด็กด้วยการใช้ความรุนแรงต่างๆ เช่น เคาะ ทูบโต๊ะ หรือดูค่านักเรียน 5) นักเรียนไม่ยอมถามครูเพราะไม่มั่นใจในคำตอบเป็นสิ่งที่นักเรียนรับรู้จาก พฤติกรรม คำพูดที่ไม่แน่ใจของครู ดังนั้นครูควรจะพูดด้วยความมั่นใจถึงจะไม่รู้ในสิ่งที่ นักเรียนถามแต่ครูก็สามารถพูดเพื่อที่จะหาคำตอบมาให้ในคราวหลัง จะเห็นว่าหลักสูตรแฝง ทางบวก ซึ่งอาจทำให้นักเรียนเกิดความสุข ความสนุกสนาน ความตรงต่อเวลา ความเคารพและ ศรัทธาครูจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน และทางลบต่าง ก็อาจจะมีผลทำให้นักเรียนเกิด ความเครียด วิตกกังวล มีค่านิยมที่ผิด หวาดระแวง ไม่เชื่อมั่นในตัวครู ทั้งหมดที่กล่าวมานี้มีผล ต่อบรรยากาศของการจัดการเรียนการสอนและจะมีผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2557 : 9) ที่ศึกษาในเรื่องของบรรยากาศการ เรียนที่ดี ว่า ในการเรียนการสอนนั้นครูเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน Snyder (1986 : 27) ที่ศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรแฝง พบว่า นักเรียน สามารถเรียนรู้จากการตีความหมายจากสภาพบรรยากาศนั้นด้วยตนเอง ซึ่งครูไม่รู้ตัวหรือไม่ได้ เจตนาที่จะสอนและเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะมีผลกระทบมากมายทั้งด้านที่พึงประสงค์และไม่พึง ประสงค์ และ Schugurensky (2002 : 2-6) ที่ศึกษา หลักสูตรแฝง พบว่า สิ่งที่ถูกสอน นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร นอกเหนือจากเนื้อหาสาระเฉพาะในรายวิชาเป็นสิ่งที่ ถูกสอนผ่านสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน บรรยากาศในห้องเรียน และสภาพการจัดสิ่งของ อุปกรณ์ เครื่องตกแต่ง เทคนิควิธีการของศาสตร์การสอน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน และกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ไม่ปรากฏชัดที่เกิดขึ้น และมีผลต่อ การเรียนรู้ของนักเรียนด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าบรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียนนั้นครูเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถควบคุมได้ เช่น ซึ่งจากข้อค้นพบ พบว่า การยิ้มแย้มแจ่มใสของครู ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกทางบวกของนักเรียนเป็นอย่างมาก ดังนั้นครูควรมีบุคลิกภาพที่ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ และการที่นักเรียนไม่ยอมถามครูเนื่องจากนักเรียนไม่มั่นใจในคำตอบของครู สิ่งนี้นักเรียนรับรู้จากพฤติกรรมหรือคำพูดที่ไม่มั่นใจของครู ดังนั้นครูควรจะพูดด้วยความมั่นใจถึงจะไม่รู้ในสิ่งที่นักเรียนถามแต่ครูก็สามารถพูดเพื่อที่จะหาคำตอบมาให้ในคราวหลังก็ได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปรากฏการณ์หลักสูตรแฝงในบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับมัธยมที่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

2.2 ควรมีการวิจัยแนวทางควบคุมกำกับหลักสูตรแฝงเพื่อเสริมสร้างคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเป็นระบบ

2.3 นำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนของแต่ละรายวิชาหรือการสอนแต่ละเรื่องแล้วใช้การควบคุมกำกับหลักสูตรแฝงในกิจกรรมการเรียนสอนทุกครั้ง เพื่อเปรียบเทียบกับการเรียนการสอนที่ไม่ได้ใช้การควบคุมกำกับหลักสูตรแฝงว่ามีผลสัมฤทธิ์เพิ่มขึ้นหรือต่ำลง